THE ISRAELITE PRESS The only Jewish Newspaper in Western Canada.

דאָס אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

וואָס עס האָט געדאַרפט זיין אַ קוואַל פון הכנסה פאַר דער שטאָט

די גרויסע הוצאות וואָס זיינען געגאַנגען האָט דאָס יאָר פאַר'ן אויפהאַלט פון די אַרבעטסלאָזע, צווינגען דעם סיטי קאָונסיל איצט צו זוכן מיט ליכט נייע קוואַלן פון הכנסות. געפינט זי נים אַזעלכע קוואַלן, דאַן מוז זי ווידער העבערן דעם לאַנד שטייער, וועלכער איז שוין אַזוי אויך צו הויך.

אָבער קיין אַנדערע קוואַלן פון הכנסה ווי שטייערן קאָן דאָך די שטאָט נים געפינען. און די שטייערן וואָס ס'איז פאַר איר מעגלאָך דורכצופירן האָבן אַזעלכע גוואַלדיקע חסרונות. אַז מען מוז זיי אויפגעבן איינעם נאָכ'ן צווייטן. אַזוי האָט דער סיטי קאָונסיל געמוזט אויפגעבן די פלענער פאַר אַ "פאָל טעקס" און פאַר אַ צען פּראָצענט שטייער אויף אַלע באַלייכטונג און וואַסער בילס.

בכלל אָבער איז דער שטייערן געביט פון אַ מוניציפּאַליטעט זייער באַשריינקט. די פּראָווינציעלע רעגירונג האָט שוין אַ ברייטערן פעלד. באַמש אָט אַזאַ ברייטן ווי די פעדעראַלע רעגירונג.

די מוניציפּאַליטעט קאָן אפשר מאַקע נים קומען צו דער פּראָווינציע־לער רעגירונג און פאָדערן פון איר זי זאָל פאַר איר אויסטיילן אַ חלק פון די שטייערן וואָס זי זאַמלט פון די בירגער פון דער מוניציפּאַליטעט. צווישן די זיינען אָבער. דאָ אַזעלכע שטייערן. אויף וועלכע די שטאָט האָט אומבאַ־שטרייטבאַרע רעכט.

אַזעלכע זיינען, למשל. די שטייערן וואָס ווערן אַרויפגעלייגט אויף אוטאָמאָביל: דער "לייסענס" שטייער און דער גאַזאָלין שטייער. די פּראָ־וינציעלע רעגירונג נעמט אַריין פון אָט די צוויי שטייערן, לוים איר אָפּשאַ־צונג אויף דעם קומענדיקן יאָר, צוויי מיליאָן מיט 300 טויזנט דאָלאַר אַ יאָר. כאָטש די מאַנטאָבער רעגירונג האָט נים בכאַזנדער חשבון פאַר דעם געלט, איז עס אָבער פאַרשטאַנען, אַז דאָס גייט פאַר בויען וועגן אין דער פּראָווינץ פאַר דער באַקוועמלאַכקייט פון די מאָטאָריסטן.

ווייניפּעגער בירגער צאָלן אָט די שטייערן פאַר איבער 25 טויזנט אוטאָמאָביל און טראָקס וואָס זיי באַזיצן. און דאָס געלט גייט אויף בויען וועגן איבער דער גאַנצער פּראָווינץ. אויסער זייער אייגענער שטאָט. פאַר פּלאַסטערן די גאַסן און בויען שאַסייען און האַלטן די הונדערטער מיילן גאַסן אין אָרדענונג פאַר'ן מאָטאָר פאַרקער. מוזן די בירגער פון שטאָט צאָלן באַ־זונדערע שטייערן. — פון דער פּראָווינץ קריגן זיי נים קיין איין סענט פאַר דעם.

עס זעט דערפאַר אויס צו זיין קלאָר, אַז אַן עולה ווערט דאָ באַגאַנגען לגבי זוניפעע. און די שטאָט דאַרף פאָדערן די זעלבע רעכט אויף אַ טייל פון אָט די אוטאָמאָביל שטייערן. וואָס די דאַרפישע מוניציפּאַליטעטן האָבן.

די שטאָט רעגירונג האָט שוין פאַראַיאָרן געפאָדערט אַ טייל פון די שטייערן, אויף די פּראָווינציעלע רעגירונג האָט איר אָפּגעזאָגט. זי פאָדערט עס איצט ווייטער. און זי וועט דאַרפן באַשטיין אויף דער פאָדערונג, ביז זי וועט דערפיילט ווערן.

אָט די הכנסה וואָלט געלייזט אַמווייניקסטנס אַ טייל פון דער שטאָטס פּראָבלעם.

דער דורכגעשמוגלטער אימיגראַציע ביל

דער דזשענקינס ביל, צו שניידן די אימיגראַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן פאַר די קומענדיקע צוויי יאָר אויף נייניציק פּראָצענט פון די עקזיס־טירנדיקע קוטאַס. און די קאַנאַדער אימיגראַציע צו 4,125 א יאָר, — איז דורכגעשמוגלט געוואָרן אין איילעניש דורכ'ן רעפּרעזענטאַטן הויז. דער ביל מוז נאָך דורכגיין דורכ'ן סענאַט. וועלכער דאַרף שוין אָט שליסן זיין סעסיע, און די אָנהייבנגער פונ'ם ביל האָבן אַזוי געציטערט מע זאָל חלילה נים פאַר־שפּעטיקן און זייער געליבט קינד זאָל דערנאָך נים זעען די וועלט ביז דער איבעראַיאָריקער סעסיע. אַז זיי האָבן מים גוואַלד פאַרטאַכט די מיילער די קענגער פונ'ם ביל און האָבן אים דורכגעשמוגלט פאַקטיש אָן דעבאַטעס. זיי האָבן דאָס לייכט געקאָנט טאָן, האָבנדיק די גרויסע מערהייט פונ'ם הויז אויף זייער זייט.

קאַנגרעסמאַן לאַ גאַרדיאַ. פון ניו־יאָרק, האָט מים מים צאָרן פּראָטעסטירט קעגן דער דאָזיקער פּראָצעדורע. ער האָט אויסגעשריען: "דער ביל האָט צו מאַן מים מענשלאַכע נפשות, מים פאַמיליעס וועלכע קאָנען צעטיילט ווערן. איר קומט אהער מים שענדלאַכע טאַקטיקס, וואָס זיינען אַ חרפה פאַר דער געשיכטע פון אַמעריקאַנער קאָנגרעס . . . איר באַהאַנדלט דעם עניַן, גלייך ס'וואָלט זיך געהאַנדלט וועגן חזיר . . . עס זיינען נאָך דאָ מענשן אין דעם קאָנגרעס וואָס זיינען אַנשטענדיק, ריין און מענשלאַך".

קאַנגרעסמאַן לאַ גאַרדיאַ איז געווען אביסל צו אָפּטימיסטיש וועגן דעם צוזאַמענשטעל פונ'ם קאָנגרעס. אויב דאָס וועט דערלאָזן אַ שטים אין דער דורכשמוגלען אַזאַ נ־ר־דערלעכטיקן שטיקל "נייעס" און פאַרשפּרייטן עס איבער'ן לאַנד . . .

דער אידישער "גן עדן" אין דרום־אַפריקע

(אַ בריוו פון יאַהנעסבערג)
פון י. באַטניצקי

דער אַלגעמיינער עקאָנאָמישער קריזיס וואָס עס הערשט איצט אין אייראָפּע און אַמעריקע האָט אויך נים אויסגעמידן דרום־אַפריקע. די איבער פּראָדוקציע פון דער לאַנדווירטשאַפט און דאָס פעלן פון אַפּזאַץ מערק האָט געבראַכט אין אַ שווע־רער לאַגע די דרום אַפריקאַנער לאַנד־ווירטשאַפט. פון דאָרף גייט דער קריזיס אַריבער אין די שטעט וואו די אידישע באַפעלקערונג פאַרנעמט אַ גאַנץ חשוב'ן אַרט.

געוויינטלאַך נעמט דאָ דער קריזיס אַן גאַנץ אַנדערע פאָרמען ווי אין אייראָפּע אָדער אין אַמעריקע. קיין ווייסער פּראָ־לעטאַריאַט אין דאָ נים בנמצא ווייל אַלע שווארצע אַרבעטן ווערן אויסגעפירט דורך די שווארצע. און דערויבער איז דאָ אַר־בעטסלאָזיקייט נים אַזוי באַמערקבאַר. דערפאַר אָבער זיינען דאָ פאַראַן "אַרי־מע ווייסע". — ווי זיי ווערן דאָ אָנ־נערופן, — אין אַ גאַנץ באַרייטנדער צאָל. דאָס שליסן דאָס לאַנד פאַר דער אידי־שער אימיגראַציע האָט ווייניק דאָס פאַר־בעטערט די לאַנד. אַדרבה ס'איז נאָך פיל אַרגער. לויט דער סטאַטיסטיק ווייזט זיך אַרויס אַז די ווייסע באַפעלקערונג אין נאַטאַל שליסן פון דער אימיגראַציע פאַר־קלעגערט געוואָרן. קיין זיך אָנגעהויבן אַ פון אַנדערע לענדער, ווי פון די מזרח אייראָפּייאישע, קומען נים. און פון דער הינער אַמעריקע אַנגלישער באַפעלקערונג פאַרלאָזן אַ געוויסער צאָל דאָס לאַנד. די עמיגראַציע איז גערעכט געוואָרן ווי די אימיגראַציע. אַפילו פון די אידישע מי־גראַנטן וואָס האָבן זיך נאָך באַוויזן אַריינצוכאַפּן אין לאַנד איידער דער קוואָ־טע געווען איז אַריין אין קראַפט, האָט געמוזט אַ טייל אַוועקפאָרן צוריק ווייל ס'איז זיי געווען אוממעגלאַך זיך איינ־אַרדענען.

אין דער אידישער וועלט אין אויס־לאַנד האָט מען אַ פאַלשן באַגריף פון דער "נאַלדענער מדינה" און פון דעם אי־דישן "גן־עדן" דאָ. אין דער אמת'ן מוזן נעבאַך פיל נייע איינגעוואַנדערטע אידן פאַרלאָזן דעם "גן עדן" און זיך אומקערן אין זייער אַלטער היים. און פון די אי־בערגעבליבענע זיינען דאָ אַ חיבשער צאָל נצרים וואָס מוזן אָנקומען צו שטיצע פון דער חברה קדישא וועלכע פירט דאָ אַן מיט דער צדקה אַרבעט.

אין די הינע אידישע געזעלשאַפטלאַכע קריזיס שפּירט זיך אויף אַ צעשלאָגנקייט און אַפּאַטיע. און ס'וועט זיין אינטערע־סאַנט פאַר די אידן אין אַנדערע לענדער צו וויסן אַז די הינע אידישע מוסדות גע־פינען זיך אין אַ פינאַנציעלן און טרויע־ריקן מצב. דרום אַפריקע האָט זיך אַרויס־געוויזן פריינדליך פאַר אַלע ציוניסטישע פאָנדן, און ס'בלייבט נים איבער קיין לידיקע צייט וואָס אַ וועלכער ס'איז קאָמפּיין זאָל דאָ נים דורכגעפירט ווערן. איצט למשל, נאָכדעם ווי ס'האָט געענדיקט, דער דונאַם דרייוו פאַר'ן נאַ־ציאָנאַל פאָנד, האָט זיך אָנגעהויבן אַ קאָמפּיין פאַר "אַרט־אַנ־עמיגרידעקט" און אויף אַנדערע קאָמפּיינס ווערן שוין הינער אַמפּיסטן אין אַ געוויסן מיד. איך רעכן שוין נים אַריין די מישלוחים און אַ צאָל פון אַלע ישיבות און קהלות פון מזרח אייראָפּע. דערפאַר אָבער איז אַריין אין דרום אַפריקאַנישע אידן קיין לעבעדיקן פאַרשטענדעניש פאַר די הצטרכות'ן פון זייערע אייגענע אַר־טיקע אינסטיטוציעס. איך מיין די אינ־סטיטוציעס פון דער ביוראָ בין מען האָט נים געפונען . . . און מען האָט נעמוזט שליסן די ביוראָ. די סומע וואָס איז גע־זאַמלט מים אַרבעט די אידישע אינסטיטוציע איז פּשוט אַ נישטיקע און דאָך האָט די רייכע יאָהאַנעסבורגער אי־דישע קהלה געלאָזט נאָנץ גלייכגילטיק שליסן די ביוראָ "צייטווייליק" צוליב מאַנגל אין געלט מיטלען.

און נאָך אַ וויכטיקע אינסטיטוציע איז נעשלאָסן געוואָרן אויך צוליב מאַנגל אין געלט. דאָס איז ווי זי ווערט דאָ אָנגע־רופן די "היברו הייס סקול", אַ אידישע פאָלקס שול. די חנוך פּראָגע איז פון די אָנגעוויזענסטע פּראָבלעמען פון דעם חי־נען אידישן לעבן. ווענן דעם איז כראַי זיך אָפּצושטעלן אין אַ באַזונדערן בריוו. אַלענפאַלס שטייט דאָס דער אידישער חנוך אויף אַ נידעריקער מדרגה. אַ פאַר־העלטנמעסיק, קליינע צאָל אידישע קינ־דער באַזוכן נאַכמיטאָג די הינע תלמוד־תורה'ס. די פּראָגראַם פון די תלמוד־תו־רה'ס דערגרייכט אין גרעסטן טייל נים ווייטער פון חומש. און פון די וואָס באַ־זוכן שוין די תלמוד תורה'ס זעען פאַר זייערע אידישע לעמודים נאָך בר מצוה זייער אַ קליינע צאָל. די רעזולטאַטן פון דער שול וואָס עקזיסטירט שוין 28 יאָר זיינען געקומען בסך הכל 15-20 פּערזאָן.

אַט אַזוי גייען אונטער אידישע אינ־סטיטוציעס אין דעם אַידישן "גן עדן" אין דרום אַפריקע צוליב דער קאַלטבלוטיקייט און אַפּאַטישקייט פון דער הינער אידישער געזעלשאַפט. וואָלט געווען מער אינטע־רעס, וואָלט ווענן געלט נים געווען קיין דאַנגע. דרום־אַפריקאַנער אידן קאָנען נאָך אויסהאַלטן זייערע אינסטיטוציעס ווען דער ווילן זאָל נאָר זיין . . .

"איטאַ".

די אַנטוויקלונג פון די מאָנטרעאָלער ענגלישע אָוונט קורסן פון אידישן אימיגראַנטן הילפס פאַראיין

(עקזעקוטיוו דירעקטאָר פון א. א. ה. פ.)
פון א. י. פאַל

די איינגעבירגערטע אידישע געזעל־שאַפט האָט שטענדיק געשטרעבט צו זעען די ניי־געקומענע אידן וואָס ניכער אויס־נעגרינטע און פריער פון אַלץ געוואָלט זיי זאָלן ריידן אַ גוטן ענגליש. דוקא די נע־זעלשאַפט האָט אַסוויניקסטן מיטגעהאָל־פען דעם דאָזיקן פּראָצעס.

מיר געפינען אַ ליינגערע קאָרעספּאָנ־דענץ פון דעם אידישן אימיגראַנטן הילף פאַראיין מיט די מאַנטרעאָלער עלסטע קולטורעלע אָרגאַניזאַציעס, וואָס ציט זיך נאָך פון 1921טן יאָר. דאָרטן ווערן אַרויסגעגאַנגען פילע פּרומע וואונשן אין פאַרשפּרעכונגען צו זאַרגן, אַז די ניי־נעקומענע זאָלן זיך וואָס שנעלער איינ־ערגערן אין לאַנד, אָבער דיי אַלע פרומע וואונשן האָבן זיך געענדיקט דערמיט, אַז אידישע קורסן אויף צו לערנען ענגליש זיינען געעפנט געוואָרן דורך דער "יקאַ" אין דעם הינן בראָנן דע הירש אינסטי־טוט אויף די געלדער פון פאַריז און נים פון מאָנטרעאָלער אידן.

די "יקאַ" קורסן האָבן אָנגעהאַלטן ביזן יאָר 1928, ווען איר פאַרזיצער הער אַפּס האָט דערקלערט, אַז ער געפינט דאָס מאַנ־טרעאָלער אידן דאַרפן שוין אַליין זיין בכות אויסצוהאַלטן קורסן אויף צו לער־נען ענגליש זייערע דערוואַקסענע אימי־גראַנטן.

די אויפגאַבע האָט דאַן אויף זיך אי־בערגענומען דער אידישער אימיגראַנטן הילפס פאַראיין. ער האָט זיך צוערשט געוואָרנדעט צום הינן "פּראָטעסטאַנט בּאַרד אָף סקול קאָמישיאָנערס" מיט דער ביטע צו נעבן אים פּלאַץ אייגצואַרדענען אין די הינע רעגירונגס שולן ענגלישע אונטן קורסן פאַר דערוואַקסענע אידישע אימיגראַנטן מיט אידישע לערער. דער ענס פער איז געווען, אַז די רעגירונגס שולן טוען אַליין די אַרבעט נאָנץ באַפרידי־גענד.

דערווייל איז דער ווינטער פון 1928טן יאָר אַריבער און קיין אידישע געזעלשאַפט פון מאָנטרעאָל אויסער די . . . "מיסיאָ־נערן" האָבן אַזוינע קורסן נים איינגעאָר־דענט. אַז די רעגירונגס קורסן האָבן נים באַפרידיקט דעם אידישן עולם איז געווען קאַנטיק פון דעם, וואָס די מיסיאָנערן קורסן פלעגן זיין נאָענאָנען צום שמד, נאָר זיך לערנען ענגליש דאָרט, וואו די אונ־טערריכט שפּראַך איז געווען אידיש. און וואו אידישע אימיגראַנטן, וועלכע זיינען געקומען אין קאַנאַדע אַז אַ וואָרט ענג־ליש, האָבן זיך די ערשטע צייט עפּעלט דאָרט בעסער ווי אויף די רעגירונגס קור־סען.

די פיינלאַכע לאַגע האָט אויף ווייטער אַזוי נים געטאָרט איבערגעלאָזט ווערן. אין אָקטאָבער 1929 האָט דער אידישער אימיגראַנטן הילפס פאַראיין, ניט קוקן־דיק אויף זיין שווערער פינאַנציעלער לאַ־גע, געעפנט אַוונט קורסן פאַר די ניי־נע־קומענע אימיגראַנטן אין זיין אייגענעם לאָקאַל אויף 4158 מיין סטריט. קיין אַנדער בּרירה איז נים געווען.

דער דערפאָלג פון די קורסן האָט לאַנג אויף זיך ניט געלאָזט וואַרטן. די ערשטע רעגיסטראַציע האָט זיך אָנגעפאַנגען מיט פופציק שילער און איז באַלד אַנדערנ־סער געוואָרן אויף 136 שילער. זיי האָבן דריי אַנשטאָט די ערשטע צוויי אָנ־פאַנגס קלאַסן. מיט דריי מאָנאַטן שפּע־טער זיינען די דערפאָלגרייכע שילער פון אַלע דריי קלאַסן אויסגעטיילט צוועלן אין אַ "אַדוואַנסט" קלאַס. די שוואַכערע זיינען געבליבן אין עלעמענטאַרן קלאַס. די פאַרטשריטע פון די שילער פון ביי־דע קלאַסן זיינען געווען אומדערוואַרטעט גרויס און זיי האָבן געמאַכט דעם בעסטן נאָמען אונזער אינסטיטוציע און די לע־רער. דעם אידישן אימיגראַנטן הילפס פאַראיין האָבן די קורסן געמאַכט אַרום טויזנט דאָלאַר.

אין נאָוועמבער 1930טן יאָר האָט דער א. א. ה. פ. פאַרלויזנט אויף